

Ε.Μ.Π. ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ | ΔΙΑΤΟΜΕΑΚΟ ΜΑΘΗΜΑ 5ΟΥ ΕΞΑΜΗΝΟΥ (5Α)
Αρχιτεκτονική Ανάλυση Παραδοσιακών Κτηρίων και Συνόλων ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ 2017-18

Διδάσκοντες :

Εργαστήριο Αρχιτεκτονικής Μορφολογίας

Β. Γκανιάτσας, Καθηγητής
 Γ. Γιαννίτσαρης, Αναπλ. Καθηγητής
 Ε. Κωνσταντινίδου, Επικ. Καθηγήτρια
 Ρ. Λάββα, Επικ. Καθηγήτρια
 Σ. Μικρού, Ε.Ε.Π

Επιστημονική Συνεργάτης: Α. Βασιλαρά

Τομέας Συνθέσεων Τεχνολογικής Αιχμής

Ε. Εφεσίου, Καθηγήτρια
 Κ. Καραδήμας, Αναπλ. Καθηγητής
 Α. Αλεξάνδρου, Επικ. Καθηγήτρια
 Ε. Τσακανίκα, Επικ. Καθηγήτρια

Συντονισμός μαθήματος & προγραμματισμός Θεσσαλίας : Γ. Γιαννίτσαρης, Αναπλ. Καθηγητής
Προγραμματισμός Ηπείρου: Ε. Τσακανίκα, Επικ. Καθηγήτρια

Επικουρικό διδακτικό έργο: Ε. Καραγιώργη υποψ. Διδάκτωρ, Μ.Νοδaráκη υποψ. Διδάκτωρ

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Το μάθημα έχει ως αντικείμενο τη μελέτη της αρχιτεκτονικής των παραδοσιακών οικισμών, και στόχο την εισαγωγή στη μεθοδολογία ανάλυσης του αρχιτεκτονικού τους χαρακτήρα. Παράλληλα δίνεται η ευκαιρία στους σπουδαστές να συνειδητοποιήσουν τις αξίες που περικλείουν τα παραδοσιακά οικιστικά σύνολα και την ανάγκη διατήρησής τους.

Η προσέγγιση του κάθε οικισμού ξεκινά με την αναγνώριση των βασικών χαρακτηριστικών που καθορίζουν τη συγκρότηση και τη μορφή του, προχωρά στην καταγραφή στοιχείων που αφορούν τον αρχιτεκτονικό, μορφολογικό και δομικό χαρακτήρα των κτισμάτων του και καταλήγει στον προσδιορισμό του αρχιτεκτονικού του χαρακτήρα.

Η προσέγγιση του θέματος, ξεκινά με βιβλιογραφική έρευνα και μελέτη τοπογραφικών ή/και αεροφωτογραφιών του οικισμού και συνεχίζεται με επιτόπου εργασία.

Η εργασία θα περιλαμβάνει τα παρακάτω:

A. ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Καταγραφή γενικών στοιχείων που σχετίζονται με τη δημιουργία και την εξέλιξη του οικισμού, τους ιστορικούς παράγοντες που συνέβαλαν στη διαμόρφωσή του, τη γεωγραφική του θέση, το μέγεθός του, την κύρια απασχόληση των κατοίκων του, τη σημερινή δυναμική του, κλπ. Η γενική εικόνα του οικισμού καθορίζεται και διαμορφώνεται από τα χαρακτηριστικά του χώρου ανάπτυξης, τη σχέση φυσικού και δομημένου χώρου, τη μορφολογία του εδάφους, από την επικρατούσα αρχιτεκτονική των κτισμάτων και τη σχέση τους με το τοπίο. Σημασία επίσης έχουν ειδικά κτίσματα, που ξεχωρίζουν και αποτελούν στοιχεία αναφοράς για τον οικισμό, όπως π.χ. εκκλησίες, σχολεία, ανεμόμυλοι, κλπ.

A1. Γεωγραφική Θέση - Επικοινωνία – Προσβάσεις

A2. Η γενική εικόνα του οικισμού - Η σχέση με το φυσικό περιβάλλον, το τοπίο.

A3. Ιστορικά στοιχεία.

A4. Πληθυσμιακά στοιχεία, Οικονομικές – Παραγωγικές δραστηριότητες

A5. Υφιστάμενο Νομοθετικό Πλαίσιο.

(Το A1 παρουσιάζεται με χάρτη και κείμενο, το A2 με φωτογραφίες, σκίτσα και κείμενο και τα A3, A4, A5 παρουσιάζονται με κείμενο και παραπομπές στις σχετικές πηγές και βιβλιογραφία)

B. ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ

Διερεύνηση της εξέλιξης του οικισμού μέσα στο χρόνο και αναγνώριση της δομής και συγκρότησής του, όπως αυτή καθορίζεται από τη σχέση φυσικού και δομημένου χώρου, τη μορφολογία του εδάφους, την πολεοδομική συγκρότηση σε ενότητες - γειτονίες, τη μορφή του πολεοδομικού ιστού, την πυκνότητα δόμησης, τις διατάξεις των κτισμάτων στο χώρο, την ογκομετρική τους οργάνωση, τη διαμόρφωση των μετώπων των δρόμων, τα ειδικά κτίσματα στον πολεοδομικό ιστό, τις σχέσεις των κτισμάτων με τους ελεύθερους χώρους, τη σχέση δημόσιου – ιδιωτικού χώρου κλπ.

Η εικόνα του δημόσιου χώρου διαμορφώνεται σημαντικά και από τη χάραξη και τη μορφή των δρόμων, από τους τρόπους κατασκευής τους αλλά και από την αναλογία πλάτους προς τα ύψη των πλευρικών κτισμάτων και τη σχέση τους προς την ανθρώπινη κλίμακα. Επίσης από τη διάρθρωση των πλατειών, των πλατωμάτων και των ελεύθερων χώρων και τη σχέση τους με το δίκτυο των δρόμων και με τα κτίρια που τα περιβάλλουν. Σημασία έχουν επίσης, η μορφή και ο χαρακτήρας των ιδιωτικών ελεύθερων χώρων και κυρίως των αυλών καθώς και η σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ δημόσιων ή ιδιωτικών ελεύθερων χώρων με την κατοικία.

B1 Δομή του Οικισμού

B.1.1. Εξέλιξη μέσα στο χρόνο και μορφή ανάπτυξης (γραμμική, ακτινωτή, φρουριακή διάρθρωση, κλπ.) αρχικός πυρήνας / επεκτάσεις,

B.1.2. Πολεοδομική συγκρότηση σε επιμέρους οικιστικές ενότητες - γειτονίες, μορφή του πολεοδομικού ιστού, ειδικά κτίσματα στον πολεοδομικό ιστό,

B.1.3. Τρόποι σύνθεσης κτισμάτων και ελεύθερων χώρων. για τη δημιουργία συνόλων. Σκαριφήματα κατόψεων και αναπτύγματα δρόμων όπου φαίνεται ο βαθμός πυκνότητας της δόμησης, ο τρόπος διάταξης των κτισμάτων στο χώρο, το είδος και οι ιδιοτυπίες της διάταξης κατά περιοχές και στο σύνολο, οι εναλλαγές των κτιριακών όγκων -κύριων και δευτερευόντων- και των μεταξύ τους κενών, οι εναλλαγές κατά την έννοια του ύψους των κτιριακών όγκων.

(Τα παραπάνω παρουσιάζονται με χάρτες, φωτογραφίες, κείμενα, σκαριφήματα κατόψεων και αναπτύγματα όψεων κατά μήκος χαρακτηριστικών δρόμων)

B2 Δημόσιος Χώρος

B.2.1. Το δίκτυο των δρόμων: χάραξη και μορφή: ευθύγραμμοι ή τεθλασμένοι, σταθερού ή μεταβλητού πλάτους, βαθμιδωτοί, κ.λ.π.. Σχέσεις πλάτους δρόμων προς τα ύψη των πλευρικών κτισμάτων και προς τον άνθρωπο.

B.2.2. Πλατείες – πλατώματα – ελεύθεροι χώροι: η διάρθρωσή τους, ο χαρακτήρας τους, τα κύρια στοιχεία της διαμόρφωσής τους. Η σημασία των ελεύθερων χώρων για τον οικισμό και τα κτίρια που τα περιβάλλουν. Σημαντικά στοιχεία του δημόσιου χώρου (στεγάδια, κρήνες, πηγάδια, μάντρες, πεζούλες κλπ).

(Τα παραπάνω παρουσιάζονται με χάρτες, φωτογραφίες, κείμενο, σκαριφήματα κατόψεων και εγκάρσιων τομών δρόμων)

B3 Ιδιωτικοί ελεύθεροι χώροι - Αυλές

B.3.1. Το μέγεθός τους και ο τρόπος διάταξής τους σε σχέση προς τα κτίσματα και το δρόμο.

Η χρήση τους και ο εξοπλισμός τους (στέγαστρα, πηγάδι, πεζούλια κλπ.)

Ο χαρακτήρας τους (π.χ. σαφώς οριοθετημένες με μαντρότοιχο, ανοικτές στο δημόσιο χώρο, διαμορφωμένες, αδιαμόρφωτες, κλπ) και η οπτική σχέση τους προς το δρόμο και μεταξύ τους (π.χ. οπτική επικοινωνία, απομόνωση).

(Τα παραπάνω ερευνώνται και παρουσιάζονται με χάρτες, φωτογραφίες, σκαριφήματα κατόψεων, σκίτσα και κείμενα)

Γ. ΤΑ ΚΤΗΡΙΑ

Καταγραφή των παραδοσιακών ιστορικών κτισμάτων που συγκροτούν το οικιστικό σύνολο και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους και επισήμανση των κτηρίων αναφοράς του οικισμού, καθώς η εικόνα του δημόσιου χώρου του οικισμού, διαμορφώνεται και από την αρχιτεκτονική των κτισμάτων του.

Αναγνώριση της δομής, της μορφής και της κατασκευής των αυθεντικών παραδοσιακών κτισμάτων κατοικίας Οι μονάδες κατοικίας αποτελούν το επικρατέστερο είδος κτισμάτων στον οικισμό και ασκούν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση του χαρακτήρα του. Εξετάζονται ως προς τη δομή, τη διάρθρωση των λειτουργιών και τα κύρια μορφολογικά χαρακτηριστικά και επιχειρείται η τυπολογική τους κατάταξη που σχετίζεται με το σχήμα της κάτοψης, τον όγκο και τη λειτουργική τους διάρθρωση. Καταγράφονται επίσης, η κατάσταση διατήρησης των κτισμάτων αλλά και οι αλλοιώσεις που σχετίζονται με το είδος των μεταγενέστερων επεμβάσεων.

Επιχειρείται επίσης η προσέγγιση της δομικής συγκρότησης των κτισμάτων η οποία είναι βασική προϋπόθεση για την κατανόηση των σύνθετων ζητημάτων που αφορούν στην αρχιτεκτονική κληρονομιά του τόπου μας και έχει άμεση σχέση τόσο με την μορφή τους όσο και με την κατασκευαστική αρτιότητα, την αντοχή, τη συμπεριφορά στο χρόνο και στις διάφορες καταπονήσεις. Κάθε κατοικία είναι ένα ολοκληρωμένο δομικό σύνολο που συγκροτείται από επί μέρους δομικά μέλη (κατασκευαστικά συστήματα και στοιχεία). Με σκίτσα και λεπτομερή φωτογράφιση θα εντοπιστούν οι διάφορες χαρακτηριστικές περιπτώσεις κατασκευής, οι σημαντικές παραλλαγές αλλά και οι εξαιρέσεις για κάθε μια κατηγορία δομικών μελών σε επίπεδο οικιστικού συνόλου. Παράλληλα, θα εντοπιστούν οι χαρακτηριστικές ζημιές που παρατηρούνται στα κτίσματα και στα δομικά τους μέλη, καθώς και τα πιθανά αίτια που τις προκάλεσαν, όπου αυτό είναι δυνατόν. Θα γίνει, δηλαδή, μια πρώτη προσέγγιση στην «γενική παθολογία» των κτηρίων του οικισμού.

Τέλος, θα επισημανθούν συνοπτικά οι μεταγενέστερες επεμβάσεις στο κατασκευαστικό σύστημα και τα μέλη των κτηρίων (επισκευές, τροποποιήσεις, αλλοιώσεις, ανακατασκευές κλπ.), που έχουν σχέση τόσο με την στατική και κατασκευαστική επάρκεια του κτηρίου όσο και με την αλλοίωση της μορφής.

Γ1. Το Σύνολο

Γ1.1. Καταγραφή των παραδοσιακών / ιστορικών κτισμάτων και αναγνώριση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους. Επισήμανση των κτηρίων αναφοράς του οικισμού: τοπόσημα όπως εκκλησίες, σχολεία, ανεμόμυλοι, ελαιτριβεία κλπ.

Γ1.2. Κατάσταση διατήρησης (κτίσματα ερειπωμένα, σε κακή, μέτρια ή καλή κατάσταση διατήρησης).

Γ1.3. Αλλοιώσεις των κτισμάτων που προκύπτουν από μεταγενέστερες επεμβάσεις, προσθήκες, νέα υλικά (μέτριες/αναστρέψιμες, μεγάλες/μη αναστρέψιμες, σύγχρονα κτήρια).

(Τα παραπάνω ερευνώνται και παρουσιάζονται με χάρτες, φωτογραφίες, σκίτσα, και κείμενα)

Γ2. Αρχιτεκτονικές Τυπολογίες

Γ2.1. Επισήμανση των επικρατέστερων – αντιπροσωπευτικότερων τύπων κτισμάτων κατοικίας. Η δομή των τύπων αυτών. Η διάρθρωση των λειτουργιών τους. Γενικά αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά / μορφολογικά γνωρίσματα των κτισμάτων ανά τύπο.

Γ2.2. Επιμέρους αρχιτεκτονικά και μορφολογικά στοιχεία των κτισμάτων (πόρτες, παράθυρα, εξώστες, σκάλες κλπ)

Γ.2.3. Συγκριτικός Πίνακας με τις αντιπροσωπευτικές τυπολογίες κατοικίας
(Τα παραπάνω ερευνώνται και παρουσιάζονται με συνοπτικές αποτυπώσεις αντιπροσωπευτικών τύπων κτισμάτων, φωτογραφίες, σκίτσα και κείμενα.)

Γ3. Δομική Ανάλυση

Γ.3.1. Κατακόρυφα Φέροντα Συστήματα

Κατακόρυφα Φέροντα συστήματα - μη φέρουσες εξαρτημένες κατασκευές - υλικά- επικαλύψεις - συνδέσεις:

α. Τοιχοποιίες (εξωτερικές και εσωτερικές):

-είδη τοιχοποιιών ανάλογα με τη μορφή, τον τρόπο δόμησης, βασικά υλικά κατασκευής, συνδετικά κονιάματα, επιχρίσματα, τρόποι διαμόρφωσης γωνιών και ανοιγμάτων (κατακόρυφες παρειές - υπέρθυρα -στην εξωτερική και εσωτερική πλευρά- ανακουφιστικά τόξα κλπ), πιθανά πρόσθετα ενισχυτικά στοιχεία-συστήματα (ξυλοδεσιές, μεταλλικά κλειδιά), κλπ.

β. Μεμονωμένα Υποστυλώματα (λίθινα, ξύλινα)

γ. Τρόποι θεμελίωσης (όπου αυτό είναι εφικτό να ανιχνευθεί),

Γ.3.2. Οριζόντια Φέροντα Συστήματα

Οριζόντια Φέροντα συστήματα - μη φέρουσες εξαρτημένες κατασκευές- υλικά -επικαλύψεις- συνδέσεις:

α. Θόλοι: τρόπος έδρασης στην τοιχοποιία, τρόπος δόμησης, καλούπια, ελκυστήρες, επικαλύψεις, διαμορφώσεις δαπέδων

β. Πατώματα: ξύλινα δοκάρια με επικάλυψη σανίδων, μεταλλικά δοκάρια και γεφύρωση με σχιστόπλακες κλπ, τρόποι έδρασης και σύνδεσης με τοιχοποιία

γ. Στέγες: ξύλινοι φορείς και συστήματα, τρόποι έδρασης και σύνδεσης με τοιχοποιία, υλικά επικαλύψεων, περιμετρική προεξοχή-κορνίζα, ψευδοροφές, ταβανιάσματα .

δ. Οριζόντια δώματα: ξύλινα η μεταλλικά δοκάρια, τρόποι έδρασης στην τοιχοποιία, επικαλύψεις, στεγανώσεις, απορροή ομβρίων, ψευδοροφές, ταβανιάσματα

ε. Εξώστες (ανοιχτοί, κλειστοί), χαγιάτια, σαχνισιά κλπ,: υλικό, φέρον σύστημα, τρόποι έδρασης και σύνδεσης με τοιχοποιία, ορθοστάτες, επικαλύψεις, διαμόρφωση στηθαίων,, στέγαση κλπ

στ. Σκάλες (εσωτερικές- εξωτερικές): υλικά κατασκευής, τρόποι συγκρότησης

Γ.3.3. Συμπληρωματικά Δομικά Στοιχεία

α. Κουφώματα (εσωτερικά, εξωτερικά): Πόρτες, Παράθυρα (κασώματα, φύλλα, εξαρτήματα λειτουργίας)

β. Λοιπά: τζάκια, εστίες, φούρνοι, καμινάδες κλπ. διακοσμητικά στοιχεία, στοιχεία εξοπλισμού εσωτερικών εξωτερικών χώρων (ερμάρια, κόγχες, πάγκοι κλπ)

Γ.4. Περιγραφή τοπικού δομικού συστήματος και εξέλιξη στο χρόνο

Γ.4.1. Περιγραφή τοπικού δομικού συστήματος

Σχέδιο κατασκευαστικής ανάλυσης με τη μορφή αξονομετρικής τομής σε κλίμακα 1:50, όπου φαίνονται όλα τα επί μέρους κατασκευαστικά συστήματα και στοιχεία, καθώς και η συγκρότηση τους σε ενιαίο δομικό σύνολο.

Γ.4.2. Γενική Παθολογία κτισμάτων

Καταγραφή χαρακτηριστικών ζημιών στα κτίσματα και στα δομικά τους μέλη, καθώς και των πιθανών αιτιών που τις προκάλεσαν

Γ.4.3. Μεταγενέστερες επεμβάσεις

Καταγραφή χαρακτηριστικών επεμβάσεων στο κατασκευαστικό σύστημα και στα μέλη των κτηρίων (επισκευές, τροποποιήσεις, αλλοιώσεις, ανακατασκευές κτλ.) που έχουν σχέση με την στατική και κατασκευαστική επάρκεια του κτηρίου και με την αλλοίωση της μορφής.

(Τα Γ3 και Γ4 ερευνώνται και παρουσιάζονται με φωτογραφίες, σκίτσα, αξονομετρικές κατασκευαστικές τομές και κείμενα).

Δ. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Καταγραφή των συμπερασμάτων της έρευνας για τον ιδιαίτερο αρχιτεκτονικό χαρακτήρα του οικισμού που μελετήθηκε:

- α) Παράγοντες που επέδρασαν στον καθορισμό της μορφής του οικιστικού συνόλου: υλικοί (τοπογραφία, κλίμα, διαθέσιμα υλικά, κατασκευή, τεχνολογία) και άυλοι (κοινωνικοί, οικονομικοί, πολιτισμικοί), όπως αυτοί αναγνωρίζονται από την ιστορία του τόπου και την επιτόπια παρατήρηση.
- β) Ο ιδιαίτερος χαρακτήρας του οικισμού και ο βαθμός ομοιογένειας και διαφοροποίησης του κατά οικιστικές ενότητες και σαν σύνολο. Τα στοιχεία που τον καθορίζουν.
- γ) Βαθμός διατήρησης του αρχιτεκτονικού χαρακτήρα του οικισμού και οι σημαντικότερες αλλοιώσεις του.